

Kadına Yönelik Şiddetin Katmanlı Yapısı: Orhan Kemal'in Hikâyelerinde Psikolojik, Fiziksel ve Cinsel Şiddetin Kuramsal İncelenmesi

DR. ENGİN KEFLİOĞLU*

Öz

Modernleşme sürecinin toplumsal ve kültürel dönüşümlere ivme kazandırdığı bir dönemde, Orhan Kemal'in hikâyeleri kadının maruz kaldığı şiddet olgusuna dair çarpıcı bir panorama sunar. Topluma dair ideolojik inşaların edebiyata da yansıdığı bu süreçte, yazarın eserlerinde ataerkil normlarla beslenen şiddetin, ekonomik sıkıntılar ve sınıfsal eşitsizliklerle nasıl iç içe geçtiği dikkat çeker. Bilhassa "fiziksel", "cinsel" ve "psikolojik" şiddet biçimleri, Orhan Kemal'in gözlem gücüyle zenginleştirilen karakterler üzerinden okura aktarılır. Bu anlatılarda, gündelik yaşamın görülmeyen noktalarında şekillenen baskı mekanizmaları, sembolik düzende kadını sınırlayan bir tahakküm olarak kendini gösterir. Özellikle kırsal kesimden kente göçle birlikte derinleşen sosyoekonomik eşitsizlikler, kadının toplumsal görünürlüğünü kısıtlarken bedensel ve duygusal bütünlüğünü de tehdit eder. Edebî kurgu ve toplumsal gerçeklik arasındaki ince çizgide ilerleyen yazar, kadının bedensel ve ruhsal bütünlüğünü zedeleyen bu şiddeti sorgulayıcı bir bakışla ele alır. Böylece modern Türkiye'nin dönüşüm sürecinde göz ardı edilemeyecek bir toplumsal sorunun, edebî söylem aracılığıyla görünür kılınmasına katkı sağlar. Çalışma, Orhan Kemal'in hikâyelerindeki kadına yönelik şiddet izleğini toplumsal cinsiyet perspektifiyle okumayı amaçlamakta; şiddetin yapısal ve ideolojik boyutunu eleştirel bir çerçevede değerlendirmektedir.

Anahtar sözcükler: hikâye, kuramsal çerçeve, şiddet, kadın, Orhan Kemal

The Layered Structure of Violence Against Women: A Theoretical Analysis of Psychological, Physical and Sexual Violence in Orhan Kemal's Stories

Abstract

Orhan Kemal's stories offer a remarkable panorama of the phenomenon of violence against women at a time when the process of modernization was accelerating social and cultural transformation. In this era, when ideological constructions of society were reflected in literature, the author's works draw attention to how violence, fed by patriarchal norms, is intertwined with economic difficulties and class inequalities. In particular, "physical", "sexual" and "psychological" forms of violence are conveyed to the reader through characters enriched by Orhan Kemal's power of observation. In these narratives, the mechanisms of oppression that take shape in the unseen areas of daily life manifest themselves as a domination that limits women in the symbolic order. Socio-economic inequalities, exacerbated by rural-urban migration, limit women's social visibility and threaten their physical and emotional integrity. The author, who treads the fine line between literary

* Milli Eğitim Bakanlığı, enginkeflioglu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2329-633X

Gönderilme Tarihi: 11 Ocak 2025

Kabul Tarihi: 8 Şubat 2025

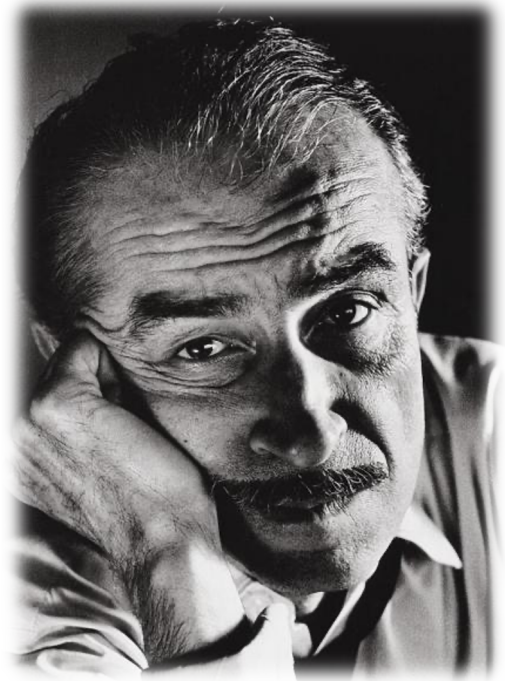
fiction and social reality, addresses this violence, which damages women's physical and psychological integrity, from a questioning perspective. In this way, through literary discourse, he contributes to the visibility of a social problem that cannot be ignored in the transformation process of modern Turkey. The study aims to read the imprint of violence against women in Orhan Kemal's stories from a gender perspective and to critically evaluate the structural and ideological dimensions of violence.

Keywords: story, theoretical framework, violence, woman, Orhan Kemal

GİRİŞ

Orhan Kemal, Türk edebiyatının önde gelen toplumcu gerçekçi yazarlarından biridir. Özellikle işçi sınıfı, yoksul halk ve alt tabaka insanların yaşamlarını yalın ve etkili bir dille kaleme almasıyla tanınır. 1930'lu yılların sonlarında edebî kariyerine başlamış ve özellikle toplumsal sorunları ele alan yapıtlarıyla dikkat çekmiştir. Orhan Kemal'in edebî kişiliğini oluşturan en önemli unsurlardan biri, hayatın içinden gelen karakterleri büyük bir gerçekçilikle tasvir edebilmesidir. Roman ve hikâyelerinde gözlem gücü, özellikle de topluma dair ince farkındalıklarıyla ön plana çıkar. Onun dili sade, anlaşılır ve akıcıdır. Bu yönüyle hem halkın anlayabileceği hem de edebî değer taşıyan eserler üretmiştir. Bezirci'ye (1984, s. 79) göre Orhan Kemal'in "konuşmalarında olağanüstü bir ustalık göze çarpar. Bir kişi ya da bir durumu anlatışında, öykücülüğün ince ustalıklarından biri olan 'gerçekliği bulanık ayrıntılar'a başvurur". Eserlerinde bireysel dramlar, toplumun genel yapısıyla iç içe işlenir ve okuyucuya insani bir bakış açısı sunar.

Orhan Kemal, toplumsal eşitsizlikleri ve sınıf farklarını hikâyelerinin merkezine yerleştirir. Eserlerinde bireylerin değil, toplumsal yapının yarattığı sorunlar öne çıkar. Toplumcu gerçekçilik akımının en belirgin özelliklerinden biri olan ezilen kesimin yaşamına odaklanma, eserlerinin merkezindedir. Özellikle sanayileşmenin ve sanayileşmenin oluşturduğu çarpık kentleşmenin yarattığı değişimleri, gecekonduarda yaşayan alt ve orta sınıf insanları işler. Bu karakterler, büyük çoğunlukla ekonomik sıkıntılar, işsizlik ve sosyal adaletsizlik gibi sorunlarla boğuşan insanlardır. Kadın, erkek, çocuk fark etmeksizin her birey toplumun sınıfsal çatışmalarından etkilenir. Eserlerinde özellikle kadın karakterler, bu zorlu hayat koşullarında daha kırılgan ve daha savunmasız bir durumda resmedilir. Bu da onun hikâyelerinde cinsiyet eşitsizliğine karşı duyduğu hassasiyetin bir anlamda yansımasıdır.

Orhan Kemal

Orhan Kemal'in hikâyelerinin birçoğunu ortaya koyduğu 1950 ve 1960'lı yıllar, Türkiye'de büyük toplumsal dönüşümlerin yaşandığı bir döneme denk gelir. Bu dönem, kırsal kesimden büyük

şehirlere göçlerin hızlandığı, gecekondü bölgelerinin hızla büyüdüğü ve özellikle de işçi sınıfının daha belirgin hale geldiği bir dönemdir. Bu göç hareketi, kırsal alandan gelen insanların, özellikle de kadınların kentlerde yaşadığı zorlukları daha da arttırır. Deniz Kandiyoti'nin (2013) belirttiği üzere, bu dönemde kırsaldan kente göç eden kadınlar için iş olanakları son derece kısıtlıdır. 1950'lerde göç eden, okuma yazma bilmeyen ve vasıfsız kadınların en yaygın iş imkanı, orta sınıf ailelerin evlerinde hizmetçilik yapmaktır. 1960'lı yıllara gelindiğinde ise erkekler için daha fazla iş imkanı doğarken, gecekondü bölgelerinde yaşayan kadınlar ya evlerine çekilmiş ya da kentlerdeki düşük ücretli hizmet sektörlerinde, vasıfsız işlerde çalışmışlardır (Kandiyoti, 2013, s. 40). Orhan Kemal'in hikâyelerindeki kadın karakterler de bu zorlu koşullarla mücadele eden bireyler olarak karşımıza çıkar. Bu kadınlar, ekonomik olarak bağımsız değillerdir. Erkeklerle ekonomik bağımlılıklarından dolayı toplumsal hayatta da aile içinde de maruz kaldıkları şiddete karşı durmakta zorlanırlar. Erkekler hem kadınların ekonomik bağımlılıkları dolayısıyla hem de karşı koyamayacaklarını bilmenin farkındalığıyla şiddet uygularken kadınlar, şiddet gördükleri yeri terk edemeyerek şiddete boyun eğmek zorunda kalırlar. Bu da toplumun alt kesiminde yaşayan kadınlar için özellikle derinleşen bir sorundur. Zira yaşadıkları sosyal çaresizlikle ayrılmaları mümkün değildir. Çünkü yaşadıkları ortamda şiddete maruz kaldıkları erkekler dışarıdaki erkeklere karşı onlar için bir güvenlik çemberi oluşturmaktadır. Bu durum da onları bu şiddet döngüsünün içine hapseder.

Bu çalışma, öncelikle şiddet kavramını kuramsal olarak tanıttak ve ardından Orhan Kemal'in seçilmiş hikâyelerinde kadına yönelik şiddeti psikolojik, fiziksel ve cinsel olmak üzere üç ana başlık altında inceleyecektir. Psikolojik şiddetin kuramsal altyapısı, Pierre Bourdieu'nün "sembolik şiddet" ve "eril tahakküm" kavramlarına dayanırken, fiziksel şiddetin kuramsal çerçevesi Sylvia Walby'nin patriyarka kuramı ile şekillendirilmiştir. Cinsel şiddetin incelenmesinde ise toplumsal cinsiyet hiyerarşilerini açıklayan Raewyn Connell'in "hegemonik erkeklik" kavramı rehberlik edecektir. Çalışmamızın kapsamını; şiddet kavramı temelinde Orhan Kemal'in *Ekmek Kavgası* (1949), *Çamaşırcının Kızı* (1952), *Grev* (1954), *Kırmızı Kúpeler* (1974) ve *Yağmur Yüklü Bulutlar* (1974)[†] adlı hikâyeye kitaplarından seçtiğimiz altı hikâyeye oluşturur. Psikolojik şiddet, "Kitap Satmaya Dair" ve "Delifişek" hikâyeleri; fiziksel şiddet, "Kırmızı Mantolu Kadın" ve "Sevinç" hikâyeleri ve cinsel şiddet, "El Kapısı" ve "Fare Zehiri" adlı hikâyeleri üzerinden incelenecektir.

1. KAVRAMSAL OLARAK ŞİDDET

Şiddet, insanlık tarihinin her döneminde farklı biçimlerde ortaya çıkmış ve toplumsal ilişkileri derinden etkilemiş bir kavramdır. Toplumların yapısı ve kültürel dinamikleri göz önüne alındığında, şiddetin tanımı ve kapsamı da zaman içinde değişiklik göstermiştir. Bu bağlamda, Yves Michaud (1988, s. 8-9) şiddeti şu şekilde tanımlamaktadır: "Bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin bir veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki/moral/manevi) bütünlüğüne veya malına veya simgesel ve sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa,

[†] Orhan Kemal'in vefatından (1970) sonra Bilgi yayınevi tarafından yazarın öykülerinden derlemeler yapılarak beş cilt yayımlanmıştır. *Kırmızı Kúpeler* ve *Yağmur Yüklü Bulutlar* adlı kitaplar da bu derlemeler arasında yer alır.

orada şiddet vardır". Yani şiddet, bireyler veya gruplar arasındaki ilişkilerde meydana gelen ve fiziksel, manevi ya da maddi zarara yol açan her türlü davranışı kapsar. Doğrudan ya da dolaylı olarak uygulanan bu zarar verici eylemler, mağdurun bedensel bütünlüğüne, ahlaki değerlerine, mal varlığına veya kültürel sembollerine yönelik olabilir. Eylemlerin yoğunluğu veya büyüklüğü bakılmaksızın karşı tarafa zarar söz konusuysa bu durum şiddet olarak nitelendirilir. Bu tanım, şiddetin sadece fiziksel saldırıları değil aynı zamanda psikolojik ve kültürel zararları da içerdiğini vurgulamaktadır.

Fiziksel, psikolojik veya sembolik düzeylerde bireylerin veya grupların zarar görmesine yol açan geniş bir eylemler dizisini ifade eden şiddetin farklı türleri ve hedefleri toplumsal yapılar ve ilişkiler çerçevesinde çeşitlenmektedir. Özellikle toplumsal cinsiyet temelli şiddet, kadına yönelik şiddet olgusuyla kendini belirgin şekilde gösterir. Kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bir yansıması olarak kadınların yaşamın neredeyse her alanında maruz kaldığı çoğu zaman sistematik bir sorundur. Birleşmiş Milletler'in "Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi"nde, "kadına yönelik şiddet" şu şekilde tanımlanır: "Kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya ızdırıp veren veya verme olasılığı bulunan ister kamusal ister özel yaşamda meydana geliyor olsun, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi, bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" (United Nations General Assembly, 1993, Madde 1). Bu tanım, kadına yönelik şiddetin fiziksel saldırılarla sınırlı olmadığını; cinsel, psikolojik baskılar ve tehditlerle de kadının yaşamını etkileyebilecek bir dizi eylemi kapsadığını açıkça vurgulamaktadır. Kadınların özgürlüklerine kısıtlama getiren veya onları herhangi bir biçimde zorlama yoluyla baskı altında tutan bu tür eylemler, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden beslenmekte ve çoğunlukla kadınların "kadın" olmaları nedeniyle hedef alınmalarına yol açmaktadır. Bu noktada, "kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet" kavramını ele almak gerekir: "bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da oransız bir şekilde kadınları etkileyen" cinsiyet temelli şiddeti ifade eder (Demirgöz Bal, 2016, s. 23).

Bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine göre yetiştirilmesi, kadınların kendilerine yöneltilen şiddeti normalleştirme eğilimini de beraberinde getirmektedir. Bu şekilde yetiştirilen kadınlar, şiddete maruz kaldıklarında yaşadıkları durumun "hak ettikleri" bir şey olduğuna inanma eğilimi sergileyebilmektedirler. Şiddete karşı suskun kalmaları, bu durumu meşrulaştıran unsurlardan biri haline gelmektedir. Kadınlar, toplumun dayattığı utanç, aileye sadakat gibi değerler nedeniyle şiddete karşı sessiz kalmakta; bu da erkek egemen sistemin devam etmesine yol açmaktadır. Walker (1989, s. 697), bu durumu "öğrenilmiş çaresizlik" olarak tanımlar ve katı cinsiyet rollerine dayalı sosyalizasyon sürecinin kadınları şiddetle başa çıkma veya ondan kaçma becerilerinden mahrum bıraktığını belirtir. Kadının çaresizliğinin erkeğin şiddetini bir anlamda pekiştirmesi de bir kısır döngü yaratır. Şiddeti uygulayan erkeklerin ise genellikle düşük özsaygıya sahip oldukları ve şiddeti güçsüzlük ve yetersizlik duygularını telafi etmek için bir araç olarak kullandıkları gözlemlenir (Gökkaya Bilican, 2009, s. 170). Aynı zamanda geleneksel cinsiyet rollerine güçlü bir inanç besleyen erkekler, toplumun kendilerine eşlerini dövme hakkını verdiğini düşünerek bu eylemleri rasyonelleştirmektedirler. Bu dinamikler, kadına yönelik özellikle fiziksel şiddetin sadece bireysel değil aynı zamanda toplumsal yapılar tarafından da üretildiğini ortaya koymaktadır.

Hem bireysel hem de toplumsal olarak şekillenmekte olan kadına yönelik şiddetin fiziksel, cinsel ve psikolojik boyutlarının her biri, kadının bedensel ve ruhsal bütünlüğüne ciddi zararlar verir. Şiddetin çeşitli türleri incelendiğinde, onun kadınlar üzerindeki çok yönlü etkilerini daha açık görmek mümkündür.

Psikolojik şiddet, mağdurun duygusal ve zihinsel bütünlüğüne zarar veren bir şiddet türüdür. Psikolojik şiddet; tehdit, hakaret, aşağılama, suçlama gibi davranışlarla kendini gösterebilir (Özkan, 2017, s. 544-545). Mağdurun özgüvenini, kendine saygısını zedeleyerek derin bir içsel travma yaratır. Bu tür şiddet, fiziksel şiddete göre dışarıdan fark edilmesi daha zor olan, ancak mağdurda uzun vadede çok daha kalıcı etkiler bırakan bir şiddet biçimidir. Mağdurla sürekli olarak alay edilmesi, hakaret edilmesi, sosyal hayattan izole edilmesi gibi davranışlar, psikolojik şiddetin yaygın örnekleri arasında yer alır. Psikolojik şiddet, depresyon ve kaygı bozukluğu gibi ruhsal rahatsızlıklara yol açabilir. Hatta uzun vadede psikolojik şiddetin mağdur üzerinde yarattığı etkiler, fiziksel şiddetten çok daha kalıcı olabilir. Mağdurun yaşam kalitesini düşürür.

Fiziksel şiddet ise, şiddetin en görünür ve en kolay fark edilen türüdür. Çünkü fiziksel şiddet, genellikle mağdurun bedeni üzerinde gözle görülür yaralar ve izler bırakan bir süreçtir. Fiziksel şiddet; tekme, yumruk, tokat gibi doğrudan saldırılardan bir cisimle vurma veya kesici-delici aletlerle yaralama gibi daha tehlikeli biçimlere kadar uzanan geniş bir spektrumda yer alır. Ayrıca aç veya susuz bırakma, mağduru denetim altına almak, sindirmek ve kontrol etmek amacıyla yapılan kaba kuvvet kullanımı da fiziksel şiddet kapsamına girmektedir (s. 543). Fiziksel şiddetin en belirgin amacı, mağdur üzerinde korku yaratmak ve onu kontrol edilebilir hale getirmektir. Kadınlar, bu tür şiddete genellikle eşlerinden ya da yakın erkek akrabalarından maruz kalmakta ve toplum tarafından, bu tür eylemler çoğu zaman haklı gösterilmeye çalışılmaktadır (s. 543). Bu şiddet biçimi kadınların bedenleri üzerinde tam bir denetim kurma amacına doğrudan hizmet eder.

Cinsel şiddet ise, kadının bedeni ve cinselliği üzerinde doğrudan bir tehdit oluşturur. Cinsel şiddet, dar anlamıyla kadının rızası olmadan zorla cinsel ilişkiye girme olarak tanımlansa da kadını hoşlanmadığı biçimde fiziksel temasta bulunmaya zorlama, istemediği halde gebe kalmaya veya kürtaj yapmaya zorlama, fuhuşa zorlama gibi birçok farklı eylemi de kapsar (s. 543-544). Cinsellik, bu tür şiddet eylemlerinde bir silah olarak kullanılır ve mağdurun yalnızca bedensel değil aynı zamanda ruhsal bütünlüğüne de büyük zarar verir; toplumda ahlaki ve dini değerler nedeniyle daha gizli kalma eğilimindedir. Bu durum, mağdurların yaşadıkları travmayı dışı vuramamalarına, acılarını içsel yaşamalarına neden olur. Bu şiddetin en önemli sonuçlarından biri, mağdurların kendilerine ve topluma yabancılaşmaları, kendilerine zarar verme ya da intihar eğilimleri göstermeleridir. Bu bağlamda cinsel şiddet de erkeğin kadını tamamen kontrol altına alma aracı olarak kullandığı bir şiddet biçimidir.

2. ORHAN KEMAL'İN KALEMİNDE PSİKOLOJİK ŞİDDET: SEMBOLİK TAHAKKÜM VE DUYGUSAL BASKILAR

Pierre Bourdieu'nün toplumsal yapılar ve güç ilişkileri üzerine geliştirdiği kuramsal çerçeve, bireyler ve gruplar arasındaki hiyerarşik ilişkilerin analizinde temel bir perspektif sunar. Bourdieu, toplumsal yaşamda baskının yalnızca fiziksel değil kültürel ve normatif süreçlerle de

sürdürüldüğünü ifade eden “sembolik şiddet” kavramını öne sürer. Ona göre sembolik şiddet, bireylerin toplumsal yapıların dayattığı norm ve değerleri sorgulamaksızın içselleştirmelerine neden olan bir güç mekanizmasıdır (Bourdieu, 2015). Bu, görünmez bir tahakküm biçimi olup bireylerin dünya görüşlerini şekillendirir ve toplumsal hiyerarşilerin yeniden üretilmesini sağlar. Bourdieu’nün (2015) bu analizine göre, sembolik şiddet, toplumsal yapıların bireylerin zihinsel ve davranışsal alışkanlıklarını şekillendiren bir “habitus” aracılığıyla işler. Habitus, bireyin toplumsal koşullardan türeyen algı, düşünce ve davranış kalıplarını ifade eder. Bu bağlamda, “Hükmedilenler, tahakküm ilişkilerine hükmedenlerin bakış açısıyla oluşturulmuş kategorilerle bakarlar, bu da bu kategorilerin doğalmış gibi görünmelerine yol açar” (Bourdieu, 2015, s. 50). Bourdieu’ye göre bu süreç, bireyleri sistematik olarak kendi kendini değersizleştirmeye, hatta aşağılamaya götürebilir.

Bourdieu’nün bir diğer merkezi kavramı olan “eril tahakküm,” erkek egemen toplumların kadınları pasif, bağımlı ve alt bir konumda tutmak için işleyen sembolik ve yapısal süreçlere odaklanır. Eril tahakküm, fiziksel güçten ziyade toplumsal normlar, kültürel pratikler ve dil aracılığıyla sürekli olarak yeniden üretilir. Bourdieu (s. 55), eril tahakkümün “büyülü bir sınır” yaratmak suretiyle hükmedilenler tarafından tanınıp kabullenilmesini sağladığını belirtir: “hükmedilenler de dayatılan sınırlamaları zımnen kabullenmek suretiyle kendilerine uygulanan tahakküme çoğu zaman bilmeden, kimi zaman da istemeden katkıda bulunurlar.” Toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki bu hiyerarşik yapı, kadınların toplumsal rollerini ve öz algılarını içselleştirilmiş bir değersizlik hissi temelinde şekillendirir. Bourdieu’ye (2015) göre, sembolik şiddet, bireylerin toplumsal gerçeklikleri doğal ve aşikâr bir düzen gibi görmelerine neden olur. Bu bağlamda, kadınların toplumsal rollerinde ve bireysel yaşantılarındaki sıradan şiddet biçimleri, çoğunlukla görünmez bir nitelik taşır ve sorgulanmaksızın kabul edilir. Hükmedilenlerin sembolik düzeni kabullenmeleri, toplumsal gerçekliklerin eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesine engel olur.

Orhan Kemal’in hikâyelerinde, kadın karakterlerin toplumsal ve bireysel deneyimlerinde bu sembolik şiddetin izlerini görmek mümkündür. Kadınların ekonomik ve toplumsal rolleri üzerinden yaşadıkları baskılar, toplumsal düzenin yeniden ürettiği hiyerarşilerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bourdieu’nün kavramsal çerçevesi, bu hikâyelerdeki psikolojik şiddetin toplumsal ve kültürel yapılar tarafından nasıl üretildiğini anlamamızda kritik bir araç sunar. Bu analiz, yalnızca bireyler arasındaki ilişkileri değil aynı zamanda toplumsal yapıların kadınların algı ve davranışları üzerindeki etkisini anlamaya yönelik bir temel oluşturur. Orhan Kemal’in iki seçilmiş hikâyesi, bu teorik temel ışığında analiz edilecektir. “Kitap Satmaya Dair” ve “Delifişek” adlı hikâyeler, sembolik şiddetin farklı biçimlerini ve kadınların maruz kaldığı psikolojik baskıları ortaya koyarken, Bourdieu’nün teorisi bu dinamiklerin altında yatan yapısal mekanizmaları açıklamak için kullanılacaktır.

2.1. “Kitap Satmaya Dair”: Ekonomik Yetersizlik Ekseninde Aile İçi Duygusal Baskı

Orhan Kemal’in “Kitap Satmaya Dair” adlı hikâyesi, ekonomik sıkıntılar içindeki bir adamın, ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılamak için kendisi için manevi değer taşıyan kitaplarını satmaya karar verme sürecini anlatır. Hikâyeye, adamın içsel çatışmalarını, ailesine karşı hissettiği sorumluluk ve yetersizlik duygularını ve çevresindeki insanlarla olan etkileşimlerini işler. Kitaplarını satma

kararı, onun için sadece maddi bir hamle değil, aynı zamanda kendi kimliği ve hayata karşı duruşuyla ilgili derin bir krizdir.

Adamın kitapları; onu geçmişine, bilgi birikimine ve entelektüel kimliğine bağlamaktadır. Ancak maddi yoksunluk onu bu değerlerden vazgeçmeye zorlar. Ailesiyle olan ilişkilerinde yetersizliğinin suçluluğunu bastırmak için ailesini masum olmalarına rağmen istemeden kendisine karşıymış gibi gösterir. Hikâye boyunca adam, kendi içsel çatışmalarını ve eksikliklerini aile bireyleri üzerinden ifade ederek onları dolaylı bir psikolojik baskıya maruz bırakır. Adam, kitaplarını satma girişiminde bulunur ancak bu süreçte arkadaşları ve toplumun kendisine nasıl baktığı üzerine derin bir kaygıya kapılır. Sonuçta kitaplarını satmaktan vazgeçer ve bu karar, ailesi üzerindeki ekonomik baskıyı çözmek yerine onu daha da derinleştirir. Hikâye, bireyin kişisel zayıflıklarının ve toplumun sembolik beklentilerinin nasıl birleşerek aile bireyleri üzerinde dolaylı bir baskı yarattığını gösterir.

Bourdieu'nün "erillik" üzerine yaptığı açıklamalar, hikâyenin merkezindeki erkeğin psikolojik durumunu anlamak için anahtar niteliğindedir. Bourdieu (2015), erkekliğin toplumsal bir habitus tarafından biçimlendirildiğini ve bu habitusun bireyi kendine özgü normlar doğrultusunda harekete geçmeye zorladığını belirtir. Bu bağlamda, hikâyede adamın kitaplarını satmak zorunda kalması, onun gözünde kendi erkeklik ve şeref algısına büyük bir darbedir. Adam, ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayamamanın verdiği suçluluk duygusunu taşır. Ancak bu suçluluk, toplumun erkeklerden beklediği "sağlayıcı" rolüne uygun davranamamasından kaynaklanır. Bourdieu'nün (s. 66) ifade ettiği gibi, erkekler toplumsal oyunların "yapılması gereken" şeyler olarak dayattığı görevleri yerine getiremediklerinde kendilerini değersiz ve yetersiz

hisseder. Hikâyedeki adam da bu görevi başaramadığı için kendine yönelik bir öfke geliştirmiş, ancak bu öfkeyi ailesine yansıtarak onları suçlamaya yönelmiştir. Adamın karısı eve gelmediğinde yaşadığı şüphe ve karısına yönelik suçlamaları da bu bağlamda değerlendirilmelidir. Kadının yokluğu, adamın erillik ve kontrol algısını tehdit eder. Adamın "Erkek ha? Bu da erkek güya... Evin erkeği... Sevmese de haklı!.." (Kemal, 2007, s. 94) gibi cümlelerle kendi yetersizliğini ifade etmesi, bu baskının ne kadar derin olduğunu gösterir. Burada "erkek" olmanın, toplumsal bir illusio (toplumsal oyunlara yönelik temel yatırım) olarak algılanan bir görev olduğunu görürüz. Adamın kendi yetersizliğini dile getirirken eşine ve kızına yönelttiği suçlamalar, aslında kendi başarısızlıklarını gizleme çabasıdır.

Hikâyede, adamın küçük kızına yönelttiği suçlamalar ve sorgulamalar, sembolik şiddetin en bariz örneklerindedir. Adamın "Riyakârlık etme kız!" (Kemal, 2007, s. 94) diyerek kızını suçlaması, kendi hayal kırıklıklarını kızına yansıtmasının bir biçimidir. Masum bir çocuğun babasına duyduğu

sevgiyi dile getirmesine rağmen adam, “Beni sevmiyorsunuz, ne sen, ne annen... Sevmiyorsunuz beni, bana yalan söylüyorsunuz, yalan...” (s. 94) sözleriyle kızını duygusal baskı altında bırakır. Bu tür davranışlar, Bourdieu’nün (2015) “eril habitus” un bireyin toplumsal baskılara verdiği tepkileri nasıl şekillendirdiğini açıkça ortaya koyar. Adamın küçük kızına yüklediği bu suçlama, yalnızca kızın korkmasına ve utanmasına neden olmakla kalmaz, aynı zamanda adamın kendi içsel çatışmalarını bir “ailevi görev” gibi göstermesine yol açar. Hikâye boyunca kız, babasına olan sevgisini ispat etmeye çalışır: “Vallahi seviyoruz babacığım... Ben çok seviyorum...” (Kemal, 2007, s. 94). Ancak adam, kızının bu çabasını görmezden gelerek bu sevginin samimiyetini sürekli sorgular. Bu sorgulamalar, çocuğun üzerinde derin bir psikolojik etki yaratır ve onun hem babasına hem de kendine olan güvenini zedeler.

Adamın karısına yönelik suçlamaları, ekonomik yetersizlikle birleşen sembolik şiddetin bir yansımasını oluşturur. Bu durum, Bourdieu’nün “toplumsal mekân” kavramı bağlamında incelenebilir. Toplumsal mekân, bireylerin ekonomik ve kültürel sermayeleri aracılığıyla belirlenmiş bir konumlar alanıdır (Gülhan, 2019, s. 109-110). Adam, kendi başarısızlığını ve işsizliğini, karısının bağlılığı ve sadakatine yönelttiği şüphelerle örtmeye çalışır. Bu suçlamalar, karısının varlığını kendi toplumsal statüsü ve otoritesini pekiştiren bir unsur olarak görmesinin bir sonucudur. Bourdieu’nün sembolik şiddet anlayışına göre bu tür söylemler, erkeğin ekonomik ve kültürel eksikliklerini, kadının rolünü sınırlandırarak telafi etme çabasını ifade eder. “İşsiz bir baba, işsiz bir koca sevilir mi?” (Kemal, 2007, s. 94) düşüncesi, erkeğin sembolik sermaye kaybını kadına yansıtma çabası olarak anlaşılabilir. Bu söylem, kadının ekonomik ve duygusal alanlardaki özerkliğini erkek egemen bir toplumsal düzen içinde sınırlar ve sorgular. Hikâyede adam, toplumun “başarılı erkek” tanımına uymadığı için, bu başarısızlığını ailesiyle ilişkilerinde bir tahakküm biçimine dönüştürür. Adamın kendi kendine biçtiği “evin reisi” rolü, onun ailesi üzerindeki duygusal baskısını artırır ve bu baskı, toplumsal düzenin yeniden üretilmesine hizmet eder. Bourdieu’nün teorik çerçevesi, bu tür ailevi dinamiklerin toplumsal yapıların bir sonucu olduğunu anlamamıza yardımcı olur.

2.2. “Delifişek”: Kamusal Söylemde Eril Normların Yeniden Üretimi

Orhan Kemal’in “Delifişek” hikâyesi, kahvehane ortamında geçen diyaloglar üzerinden toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve kadınların maruz kaldığı erkek egemen söylemleri ayrıntılı bir şekilde sorgular. Hikâye, kahvehanede nargile içen bir adamın yağmur altında alışveriş yapan bir kadını küçümseyici ve saldırgan ifadelerle eleştirmesiyle başlar. Kadının bedensel ve toplumsal varlığına yönelik bu tahakkümcü tutumlar, toplumun eril normlarının kadınları nasıl sınırladığını gözler önüne sererken genç bir adamın bu söylemlerden etkilenerek kendi kız kardeşi üzerinde sınırlayıcı ve denetleyici bir tavır geliştirmesi, toplumsal baskının nesiller boyunca nasıl yeniden üretiltiğini de ortaya koyar. Pierre Bourdieu’nün sembolik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği teorileri bağlamında incelendiğinde hikâye, eril tahakkümün gündelik yaşamda ne kadar sıradan bir şekilde üretildiğini ve erkek egemenliğinin kadınların toplumsal konumlarını nasıl şekillendirdiğini açıklamak için bir mikrokozmos işlevi görür.

Hikâyede, gözlenen kadının erkeğin bakış açısıyla şekillenen hali yalnızca bedensel varlığı üzerinden değerlendirilmesi, onun toplumsal yaşamdaki yerinin görmezden gelinmesi kadının adeta bir nesne gibi ifade edilmesine neden olur. Bu, Bourdieu’nün “bedenlerin toplumsal inşası”

kavramıyla açıklanabilir: Kadın bedeni, erkeğin tahakkümünü sürdüren ve pekiştiren bir alan haline gelir. Adamın yalnız başına sokakta olan kadına yönelik, "Kırılısın ayakların!" (Kemal, 1974a, s. 90) şeklindeki ifadesi, kaba bir hakaretin ötesinde kadının kamusal alandaki erkeksiz varlığına yönelik bir reddiyedir.

Bourdieu'ye (2015) göre, eril tahakküm toplumsal mekânları da cinsiyetlendirilmiş biçimde örgütler. Kadının kamusal alanda bir şeyler satın alması, sembolik olarak erkeğin alanına bir tecavüz gibi algılanır. Kadının yalnızca özel alanla ilişkilendirilmesini dayatan geleneksel toplumsal yapıların bir ürünü olan bu durum, şiddet dolu bir tepkiyle karşılanır. Hikâyede kahvehane müdavimi adamın, kadının davranışlarını "ahlaksızlık" ile ilişkilendiren söylemi, psikolojik şiddetin en çarpıcı örneklerinden biridir. Adam, kadının neden dışarıda olduğunu sorgular ve bu sorgulama, onun ahlaki bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak yansıtılır. Adamın, "Yok mu kocası? Yok mu çarşıya gönderecek bir yakını, yahut büyüğü?" (Kemal, 1974a, s. 90) soruları, kadının bağımsız bir birey olma ihtimalini tamamen dışlar. Kadın ya bir erkeğin gözetiminde olmalıdır ya da toplum dışı bir figür olarak damgalanacaktır. Bourdieu'nün (2015, s. 49) "sembolik düzen" kavramı, burada belirgin bir şekilde görünmektedir. Toplum, kadınların kamusal alandaki varlıklarını erkeğin kontrolüne tabi kılarken kadının özgürleşme çabalarını ahlaksızlık olarak damgalar. Hikâyede erkeğin kadınları bakkalda veya pazarda "fingirdeşmekle" suçlaması, bu sembolik düzenin bir yansımasıdır. Kadının her türlü bireysel varlığı, eril bakış açısından bir tehdit olarak algılanır ve bu, psikolojik şiddetle bastırılmaya çalışılır.

Hikâyede genç adamın kahvehanedeki yaşlı adamın konuşmalarından etkilenerek kız kardeşinin dışarı çıkmasını kısıtlamaya karar vermesi, Bourdieu'nün habitus kavramı ve sembolik şiddetin toplumsal aktarımı bağlamında anlamlıdır. Genç adam, başta kadına yönelik hakaretleri sorgulayan ve tepki gösteren bir figür olarak sunulsa da yaşlı adamın söylemleriyle giderek tahakküm söylemini içselleştirir. Bu dönüşüm, sembolik şiddetin bireyler arasında nasıl yaygınlaştığını ve yeniden üretildiğini göstermesi açısından çarpıcıdır. Genç adamın habitusu, başlangıçta kadınlara yönelik tahakküme direnecek bir bilinç taşıırken kahvehanedeki sohbet sırasında bu düşünceler yerini, erkeğin kadını denetleme hakkına duyulan bir inanca bırakır. Bu, toplumsal ilişkilerde sembolik şiddetin işleyiş mekanizmasının bir örneğidir. Şiddet, bireylere dışarıdan dayatılmaktan çok, onların algılarında ve davranışlarında kendiliğinden bir meşruiyet bulur.

Eril tahakküm, yalnızca kadınları değil, erkekleri de belirli bir davranış ve düşünce kalıbına uymaya zorlar. Genç adam, çevresindeki erkek topluluğun "kız kardeşinin onuru" konusundaki beklentilerini içselleştirir ve bu doğrultuda onu koruma kisvesi altında baskılar. Bu durumda kız kardeş, kamusal alandan soyutlanarak eril düzenin belirlediği özel alana hapsedilir. Bourdieu'ye (2015) göre, tahakküm sadece fiziksel güçle değil, aynı zamanda bu gücün toplumsal ilişkiler ve dil yoluyla içselleştirilmesiyle sürdürülür. Genç adamın, yaşlı adamın ifadelerinden etkilenmesi, sembolik şiddetin dil aracılığıyla nasıl meşrulaştırıldığını ve bu meşruiyetin bireylerin algılarını nasıl şekillendirdiğini gösterir.

3. ORHAN KEMAL'İN KALEMİNDE FİZİKSEL ŞİDDET: PATRİYARKAL DENETİM VE BEDENİN ELE GEÇİRİLMESİ

Kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en belirgin ve yıkıcı tezahürlerinden biridir. Sylvia Walby'nin patriyarka kuramı, bu olgunun yalnızca bireysel değil, yapısal bir sorun olduğunu ortaya koyar. Walby, patriyarkanın kadınların ezilmesi ve kontrol altında tutulması için işleyen çok yönlü bir sistem olduğunu savunur. Bu sistem, toplumsal ilişkilerin farklı düzeylerinde, birbiriyle bağlantılı ancak kendi içinde de bağımsız işleyen mekanizmalar aracılığıyla kadınların yaşamlarını etkiler.

Walby'nin teorisi; patriyarkanın ev içi üretim, ücretli emek, şiddet, cinsellik, kültür ve devlet gibi altı temel alanda nasıl işlediğini açıklamayı hedefler. Bu kuramsal çerçeve hem özel hem de kamusal alanda kadınların karşılaştıkları şiddeti anlamlandırmak için oldukça uygundur. Şiddet, Walby'nin (2014) analizinde, patriyarkanın kadınlar üzerindeki kontrol mekanizmalarının bir aracı olarak ele alınır ve bu şiddetin etkileri yalnızca bireysel kadınlarla sınırlı kalmaz, toplumun genel yapısına nüfuz eder. Walby'ye (2014) göre, fiziksel şiddet ataerkil sistemin en görünür biçimlerinden biridir ve bu şiddet, kadınların bedenleri üzerinde erkek egemenliğini sürdürmenin bir yöntemi olarak kullanılır. Bu bağlamda, fiziksel şiddet hem bireysel hem de sistematik düzeyde ele alınmalıdır. Bireysel düzeyde, erkekler tarafından kadınlara uygulanan fiziksel şiddet bir kontrol aracı olarak kullanılırken sistematik düzeyde, bu şiddet toplumsal ve kültürel normlar tarafından meşrulaştırılır. Walby (2014), şiddetin yalnızca kadınların bireysel yaşamlarını değil, onların kamusal alana katılımını, ekonomik özgürlüklerini ve toplumsal statülerini de doğrudan etkilediğini savunur.

Patriyarka kuramında özel patriyarka ve kamusal patriyarka ayrımı, kadına yönelik şiddeti anlamlandırmada önemlidir. Özel patriyarka, kadınların aile içinde maruz kaldığı baskı ve kontrol mekanizmalarını ifade ederken, kamusal patriyarka kadınların toplumda karşılaştıkları eşitsizlikleri ve şiddeti kapsar (Walby, 2014). Bu iki düzey arasındaki etkileşim, kadına yönelik şiddeti toplumsal bir sorun olarak konumlandırır. Walby'nin şiddetle ilgili analizleri, Orhan Kemal'in hikâyelerindeki kadına yönelik fiziksel şiddeti incelemek için güçlü bir teorik çerçeve sunar. Orhan Kemal'in eserlerinde şiddet, bireyler arası ilişkilerin bir yansıması olmanın ötesine geçerek ataerkil toplum yapısının bir ürünü olarak işlenir. Hikâyelerdeki kadın karakterler, ataerkil sistemin şiddeti meşru kılan yapılarında sıkışıp kalmış bireyler olarak karşımıza çıkar.

Bu kuramsal çerçeve, Orhan Kemal'in "Sevinç" ve "Kırmızı Mantolu Kadın" adlı hikâyelerinde fiziksel şiddet temasının analiz edilmesi için bir temel oluşturacaktır. Bu hikâyeler, kadınların bedenleri ve yaşamları üzerindeki kontrolün patriyarkal düzeyde nasıl kurumsallaştığını ve meşrulaştırıldığını gözler önüne sermektedir. Walby'nin teorisi aracılığıyla, bu şiddetin yalnızca bireysel ilişkilerde değil, toplumsal ve kültürel bağlamlarda da nasıl derinleştiği ortaya konulacaktır.

3.1. "Sevinç": Ataerkil Ailede Ekonomik Yoksunluk ve Şiddetin Kesişimi

Orhan Kemal'in "Sevinç" adlı hikâyesi, Haliç vapurunda numaralar yaparak para kazanmaya çalışan küçük bir kız çocuğunun yaşamını anlatır. Hikâye, kızın yeteneklerini sergileyerek para topladığı bir sahneyle başlar. Ancak hikâye ilerledikçe, bu numaraların altında yatan trajedi gün

yüzüne çıkar. Kızın ailesi, babasının alkol bağımlılığı ve şiddeti, ekonomik baskılar ve bu baskının kadınlar üzerindeki etkisi hikâyenin temel çatısını oluşturur. Babasının fiziksel şiddeti sonucu bir gözünü kaybeden kız, ekonomik ve fiziksel şiddetin birleştiği bir aile ortamında hayatta kalmaya çalışır. Kız, kazandığı paraları ailesine vermek zorunda kalır ancak bu arada da kendisi için küçük de olsa özgürlük anları yaratma çabası içindedir.

Fiziksel şiddet, kadınları ve çocukları pasif, bağımlı bireyler haline getirmeyi amaçlar. “Sevinç” hikâyesinde, küçük kızın babası tarafından şiddete maruz kalması bu çerçeveye oturur: “Babam bir gece sarhoştur gene, sopayla vurdu, sonra hastahaneye kaldırmışlar, doktor bıçakla oyup çıkarmış” (Kemal, 1998, s. 30-31). Bu olay, fiziksel şiddetin sadece bireyin bedenine zarar vermekle kalmayıp aynı zamanda onun ruhsal ve toplumsal varlığını nasıl şekillendirdiğini de gösterir. Küçük kız, bu şiddet nedeniyle fiziksel acı çekmekle kalmamış aynı zamanda hayatını kalıcı bir şekilde değiştiren bir travmayla yaşamaya zorlanmıştır. Şiddet, burada sadece bir ceza aracı değildir.

Hikâyede, küçük kız ve ailesinin ekonomik durumu, patriyarkanın ekonomik bağımlılık yaratma stratejilerini gözler önüne serer. Küçük kız, fiziksel emek harcıyarak ailesine ekonomik katkıda bulunmak zorunda bırakılmıştır. Ancak kazandığı para üzerinde hiçbir kontrolü yoktur; ailesi, özellikle de babası, bu parayı alarak onun ekonomik özgürlüğünü tamamen sınırlamaktadır: “Her gün böyle... Çalış, kazan, çeker alırlar...” (s. 29). Walby’ye (2014) göre, ataerkil sistem, kadınları ve çocukları ekonomik bağımlılıkla kuşatarak onların özgürlüklerini ve bireyselliklerini sınırlar. Bu bağlamda, küçük kızın kazandığı parayı sinema gitme veya gazoz alma gibi kişisel ihtiyaçlarına harcama isteği, ataerkil düzene karşı bir direniş olarak değerlendirilebilir. Ancak bu direniş, yalnızca bireysel düzeyde kalır ve sistemin yapısal gücü karşısında sınırlı bir etkiye sahiptir. Ekonomik sömürünün bir başka örneği, hikâyedeki abla karakterlerinden biri olan Nevin’in durumunda görülür. Nevin, kazandığı tüm parayı babasına vermek zorunda kalmakta ve buna rağmen fiziksel şiddete maruz kalmaktadır: “«... Bırak şu aptalı!» dedi «bütün parasını babasına kaptırır, üstelik dayak da yer! »” (Kemal, 1998, s. 30). Bu durum, ekonomik şiddetin fiziksel şiddetle nasıl iç içe geçtiğini ortaya koyar.

Walby’nin kuramında kültürel normlar, patriyarkal şiddeti meşrulaştıran önemli bir bileşen olarak öne çıkar. Kültürel normlar, şiddeti yalnızca olağanlaştırmakla kalmaz, aynı zamanda bu şiddetin failini koruyarak mağdurları suçlu hissettiren bir sistem inşa eder. Maybek’e (2009, s. 20) göre, Sylvia Walby’nin analizinde, “Erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddet belli bir kalıba sahiptir. Devlet, genelde, böyle şiddet olaylarına müdahale etmek yerine göz yumar”. Hikâyede, baba figürünün şiddet uygulaması, aile içinde herhangi bir sorgulamaya tabi tutulmaz; diğer aile bireyleri bu duruma sessiz kalarak şiddeti dolaylı olarak destekler. Bu durum, Maybek’in de Walby’nin patriyarkal kültüre dair vurguları gibi, şiddeti doğal bir kontrol yöntemi olarak kabul eden yapısını doğrular. Küçük kızın hikâyesinde, ataerkil düzene karşı bireysel bir direnişin izleri de mevcuttur. Kazandığı parayı babasına vermek yerine kendi ihtiyaçları için kullanma planı, ataerkil normlara karşı küçük ama anlamlı bir başkaldırıdır: “Öğleye kadar ne kazanırsam... karnımı güzelce doyuracam, bir; sinemaya gidecem, iki; gazoz içecem, üç... Kasımpaşa’da bugün öyle acıklı bir film var ki...” (Kemal, 1998, s. 30). Walby (2014), patriyarkal sistemin bireysel direnişlerle aşılmasının

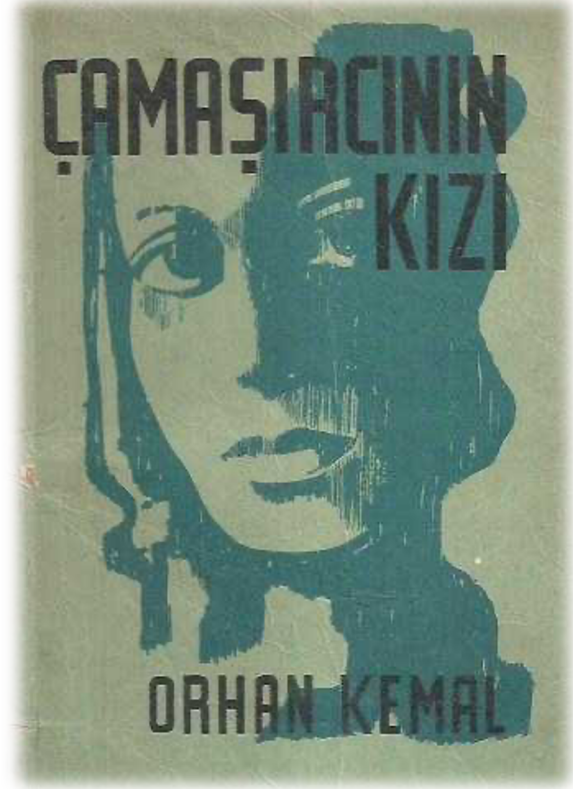
zorluğunu vurgular. Küçük kızın bu planı, sistemin baskıcı yapısı içinde kısa süreli bir özgürlük anı yaratabilir ancak bu özgürlükle sınırlı kalır. Direnişi, bireysel düzeyde kalır ve patriyarkal sistemin ekonomik ve toplumsal yapıları tarafından sınırlandırılır. Şiddet ve ekonomik sömürü arasındaki ilişki, patriyarkanın çok yönlü işleyişini anlamamızı sağlar. Hikâye, ataerkil düzenin kadınlar ve çocuklar üzerindeki etkilerini çarpıcı bir şekilde ortaya koyarken bu sistemin bireysel çabalarla değiştirilemeyecek kadar derin bir yapısal soruna işaret ettiğini gösterir.

3.2. “Kırmızı Mantolu Kadın”: Patriyarkal Hak İddiası ve Kadın Bedeninin Nesneleştirilmesi

Orhan Kemal'in “Kırmızı Mantolu Kadın” hikâyesi, kadına yönelik fiziksel şiddetin patriyarkal toplumun işleyişindeki rolünü ve kadının maruz kaldığı çok boyutlu baskıyı anlatır. Fiziksel şiddetin yanı sıra cinsel ve psikolojik şiddet boyutlarını da içerir. Ancak fiziksel şiddetin belirginliği, hikâyeyi bu açıdan incelemeyi daha anlamlı kılar. Hikâyede fiziksel şiddet, patriyarkanın sürdürülebilirliği için kritik bir işleve sahiptir. Kadına yönelik şiddet, yalnızca bireysel bir eylem değil sistematik bir toplumsal yapının işleyişinin parçasıdır.

Hikâye, hapishanede mahkum olan bir anlatıcının bakış açısından anlatılır. Anlatıcı, iş kanunundan yararlanarak diğer mahkumlarla birlikte Gelir Müdürlüğü'nün evrak mahzenlerinde çalışmaya başlar. Mahzen, tozlu ve rutubetli bir ortamdır. Farelerin, böceklerin kol gezdiği bu mahzen; zorlu koşullara rağmen mahkumlar için bir özgürlük penceresi gibidir. On iki saatlik zorlu bir işin ardından, her iki saatte bir nöbetleşe dışarı çıkma fırsatı bulan mahkumlar, bu anları gezmek, temiz hava almak veya eğlenmek için değerlendirirler. Bu özgürlük, hapishanenin gri rutininin dışına çıkabilmeleri için onlar adına paha biçilmezdir.

Bir gün anlatıcı ve Necati, dışarı çıktıklarında bir şarapçıya giderler. Bu şarapçı, geçmişte tahsildar olan ancak alkol bağımlılığı yüzünden her şeyini kaybeden güler yüzlü bir adamdır. Şarapçı, onları dükkanının loş mahzenine davet eder ve hükümlü olduklarını öğrenince hikâyeler anlatmaya başlar. Konuşmaları, kadına yönelik baskıcı ve erkek egemenliğini savunan tavırlarla doludur. Yeni evlendiği dönemde, eşine başka kadınları nasıl kabul ettirdiğini, ona boyun eğdirmek için fiziksel ve psikolojik şiddet uyguladığını büyük bir gururla anlatır. Erkekliğin bir kadını kontrol etmek ve onu baskı altında tutmakla mümkün olduğunu ifade eder. Bunun yanında ekonomik sıkıntılar yaşadığı bir dönemde karısının gizlice biriktirdiği paralar sayesinde borçlarını kapattığını da söyler. Ancak bunu bir iyilik değil bir güven sorunu olarak algılayarak şiddet eğilimini burada daha da açıkça ortaya koyar.

Başka bir izinde anlatıcı, Şinasi adlı bir mahkumla birlikte dışarı çıkar ve Şinasi'nin ayarladığı kırmızı mantolu bir kadınla tanışır. Kadın, ekonomik çaresizlik nedeniyle fahişelik yapmaktadır. Ancak bu hayat ona zorla dayatılmıştır. Konuşmaları sırasında kadının aslında bir anne olduğu ve bu işi çocuğuna bakabilmek için yaptığı ortaya çıkar. Kadın, içinde bulunduğu duruma rağmen zarif ve içten bir karakter sergiler. Trajik yaşamı, anlatıcı üzerinde derin bir etki bırakır. Ancak hikâyenin sonundaki büyük sürpriz, şarapçıya yapılan bir diğer ziyarette ortaya çıkar. Kırmızı mantolu kadının aslında şarapçının karısı olduğu anlaşılır. Kadın, kucağında çocuğuyla sessizce otururken anlatıcıyla göz göze gelir. Bu çarpıcı an, kadına yönelik şiddet ve ekonomik çaresizliğin hikâyenin başından beri nasıl iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır. Hikâye, toplumsal cinsiyet rollerini ve ataerkil düzenin kadınlar üzerindeki baskısını güçlü bir şekilde eleştirirken ekonomik yoksunluk, çaresizlik ve şiddetle şekillenen hayatların trajedisini vurgular. Anlatıcı, tanık olduğu bu hayatların yıkıcılığı karşısında kendisini sorgulamak ve empati kurmak zorunda kalır.

Şarapçının karısına ve kadınlara yönelik davranışları, yalnızca bireysel bir eylem değildir. Şarapçının fiziksel şiddeti, erkeklik algısını koruma, ekonomik güvensizlik ve toplumsal önyargıların etkisiyle şekillenmiş sistematik bir kontrol mekanizması olarak analiz edilebilir. "Karıyı ezeceksin, kıracaksın gözünün kirşini, Babasının evinde ejderha olsun isterse. Senin evinde köpek olacak köpek!" (Kemal, 1975b, s. 239) sözleri, fiziksel şiddeti bir disiplin aracının ötesinde erkekliğin doğal bir şartı gibi gördüğünü ortaya koyar. Bu, kadının ev içindeki statüsünü sistematik bir şekilde düşük seviyede tutmayı hedefleyen bir davranış biçimidir. Walby'ye (2014) göre ev içi üretim alanında kadın üzerindeki kontrol, şiddet ve diğer baskı mekanizmalarıyla sürekli hale getirilir. Burada şiddet, patriyarkal sistemin kadını boyun eğmeye zorlayan temel bir stratejisi olarak görülür. Şarapçının, toplumsal normlar çerçevesinde kendisine biçtiği "otorite" rolü, şiddetin kökeninde yatan ideolojik bir meşrulaştırma aracı olarak işlev görür. Kadına yönelik fiziksel şiddet, şarapçının sözde "hakkını" geri kazanma ya da "onurunu" koruma çabası olarak yansıtılmıştır. Bu durum, kadının bedeni üzerinde hak iddia eden patriyarkal anlayışın bir uzantısıdır.

Hikâyede ekonomik güç ilişkileri, şarapçının kadına şiddet uygulamasında belirleyici bir unsurdur. Kadının, eşinin ekonomik faaliyetlerinden artan paraları gizlice biriktirdiği ortaya çıktığında erkek, bunu "saygısızlık" olarak değerlendirip yine şiddete başvurur. Bu noktada kadına yönelik şiddet, ekonomik bağımsızlık girişimlerini bastırmaya yönelik bir araçtır. Kadının ekonomik girişimlerde bulunması, patriyarkal yapının temel dengelerini tehdit eder ve bu tehdit, genellikle de şiddetle karşılık bulur (Walby, 2014). Hikâyedeki erkek karakter, kadının parayı biriktirme eylemini, otoritesine karşı bir tehdit olarak algılar ve bu durumu şiddet yoluyla bastırır. Şarapçının karısına uyguladığı şiddeti ve onun onurunu kırmaya yönelik sözlerini ve eylemlerini bir hak gibi görmesi, toplumsal cinsiyet normlarının patriyarkanın devamlılığı için nasıl kullanıldığını gösterir. Bu normlar, bireysel düzeyde işlenen şiddeti, daha geniş bir sistemin işleyişine dahil eder ve şiddetin sistematik hale gelmesini sağlar.

4. ORHAN KEMAL'İN KALEMİNDE CİNSEL ŞİDDET: HEGEMONİK ERKEKLİK VE KADIN BEDENİNİN TOPLUMSAL DENETİMİ

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin analizi, bireylerin davranışlarından çok, bu davranışları şekillendiren toplumsal yapıların ve normların incelenmesini gerektirir. Bu bağlamda Raewyn Connell'in hegemonik erkeklik ve kateksis kavramları, eril tahakkümün toplumsal düzen içindeki köklerini anlamak için kritik bir kuramsal çerçeve sunar. Erkekliğin toplumsal inşasını ve bu inşanın cinsel ilişkilerle nasıl kesiştiğini incelemek, özellikle edebî eserlerde kadına yönelik cinsel şiddet olgusunu anlamak için önemlidir. Connell (2019a), hegemonik erkekliği bir toplumsal cinsiyet hiyerarşisi içinde en baskın ve normatif kabul edilen erkeklik biçimi olarak tanımlar. Hegemonik erkeklik, toplumdaki diğer erkeklik biçimlerini ve kadınlığı marjinalleştirerek ve kontrol altına alarak iktidarını sürdürür. Bu iktidar biçimi, yalnızca fiziksel ya da ekonomik güçle değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel normlarla desteklenir. Erkekliklerin bu hiyerarşik düzeni, bir yandan baskın erkeklik ideallerini diğer erkeklere dayatırken diğer yandan kadınların bu düzene tabi kılınmasını sağlar. Hegemonik erkeklik, bireysel davranışlarla sınırlı kalmayıp kurumsal yapılar ve kültürel pratikler aracılığıyla yeniden üretilir (Connell, 2019b). Bu bağlamda erkekler, farklı düzeylerde bu sistemden faydalanır ya da zarar görürken kadınlar sistemin tahakküm nesnesi hâline gelir. Hegemonik erkekliğin bu tahakkümü, genellikle şiddet, tehdit ve cinsel kontrol gibi araçlarla ifade bulur.

Connell'in kateksis kavramı, cinselliğin toplumsal düzen içindeki yerini ve bu düzenin toplumsal cinsiyet rejimleriyle nasıl kesiştiğini açıklamak için kullanılır. Kateksis, bireyler arası bir ilişki biçimi olmasının yanında cinselliğin toplumsal olarak nasıl düzenlendiğini ve kontrol edildiğini gösteren bir güç ilişkisidir (Connell, 2019a). Erkeklerin kadın cinselliği üzerindeki tahakkümü, bu ilişki biçiminin temel unsurlarından biridir ve sıklıkla şiddet yoluyla ortaya çıkar. Connell'in (2019a) açıkladığı üzere kateksis, cinselliğin yalnızca arzunun bir ifadesi olmadığını, aynı zamanda toplumsal iktidar ilişkilerinin bir tezahürü olduğunu ortaya koyar. Erkeklerin cinselliği, kadın bedenini nesneleştiren, denetleyen ve kontrol eden bir güç aracı olarak kullanması, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin derinleşmesine neden olur.

Connell'in teorileri, yalnızca toplumsal yapılar düzeyinde değil, aynı zamanda edebiyat gibi kültürel ürünlerde de anlam kazanmaktadır. Orhan Kemal'in eserleri, hegemonik erkeklik ve kateksis kavramlarının somut yansımalarını görmek için zengin bir analiz alanı sunar. Yazarın hikâyelerinde, erkeklik normlarının kadınlar üzerinde nasıl bir tahakküm mekanizması kurduğu ve bu tahakkümün toplumsal bağlamda nasıl meşrulaştırıldığı işlenir. Orhan Kemal'in hikâyelerinde işlenen cinsel şiddet olayları, hegemonik erkeklik normlarının bireysel düzeydeki yansımalarını ortaya koyar. Bu şiddet, sadece bireysel arzuların bir sonucu değil, aynı zamanda toplumsal normlar ve kültürel kodlar tarafından teşvik edilen bir tahakküm biçimidir. Connell'in hegemonik erkeklik ve kateksis kavramları, bu hikâyelerdeki olayları anlamlandırmak ve cinsel şiddetin toplumsal bağlamını kavramak için güçlü bir analitik araç sağlar.

4.1. "El Kapısı": Ahlak Söylemi Altında Sınıfsal ve Cinsel İstismar

Orhan Kemal'in "El Kapısı" adlı hikâyesi, ahlaki çöküş ve ikiyüzlülük içinde cinsel şiddetin sıradanlaştığı bir burjuva ailesinin evinde geçen olayları anlatır. Olay, ahlaki değerlere vurgu yapan ev sahibi, onun ailesi, arkadaşları ve hizmetçi Pervin'in çevresinde yaşanırken yüksek sesle

savunulan toplumsal ahlakın aslında altı boş bir söylem olduğunu ve gücü elinde tutanların ezilenlere karşı bu söylemi bir örtü olarak kullandığını ortaya koyar.

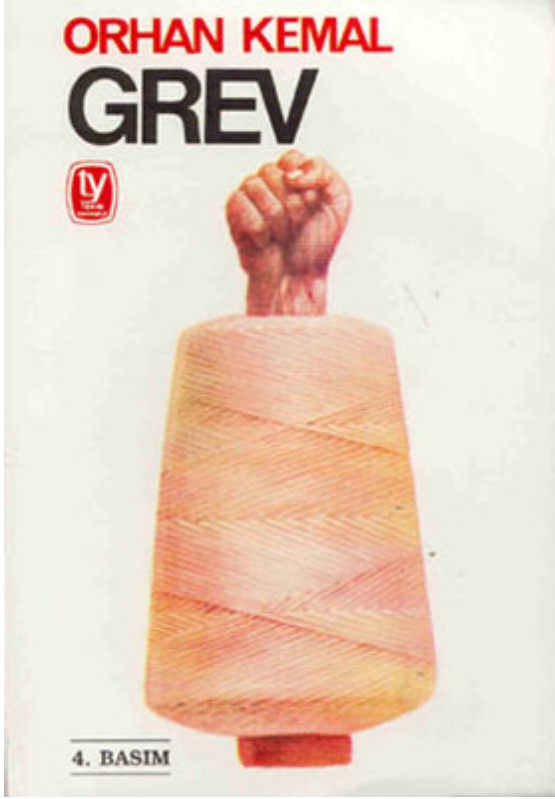
Hikâye, burjuva ailelerin düzenledikleri bir akşam yemeğinde başlar. Davetliler -bir doktor, avukat, eczacı ve bir mülkiye müfettişi- ahlak kavramı üzerine sohbet eder. Hepsi, toplumdaki ahlaki çöküşten yakınıyor, toplumun kurtuluşunu ahlaki değerlere dönüştürüyor. Ev sahibi de bu sohbette kendini, dinî değerlere bağlı bir birey olarak tanımlar. "Sünnet-i şerif"e uygun sakalı, ibadetleri ve Batı'ya duyduğu öfkeyle kendini tasvir eder (Kemal, 1975a, s. 213). Salondaki sohbet devam ederken yan odada ev sahiplerinin oğulları Vedat ve Sedat, davetlilerin çocuklarıyla yarı karanlık bir odada samimi vakit geçirmektedirler. Dans, yakınlaşma ve fısıldaşmalar bu gençler arasında yaşanırken aile büyükleri bunu fark etmez. Daha sonra ev sahibinin karısı, bir sebeple odaya girdiğinde çocukları uygunsuz halde bulur. Vedat'ın yüzündeki ruj lekesini silmesini ister ama Vedat alaycı bir tavırla annesini geçiştirir. Aile bireylerinin çocuklarının davranışlarına göz yumması, toplumsal ahlak söylemlerinin aslında yalnızca dışa dönük bir gösteri olduğunun sinyallerini verir. Gecenin ilerleyen saatlerinde hikâye, hizmetçi Pervin'in odasında devam eder. Pervin, gündelik işlerde yorulmuş, uykuya dalmış halde iken Vedat odasına gelir ve kapısını zorlar. Pervin, bu durumdan bıkmış usanmıştır. İçinden gelmediğini ve çok yorgun olduğunu söylese de Vedat onu tehdit ederek zorla odasına girer. Küçük bir kovalamacanın ardından Pervin'i mecbur eder. Bu durum, Pervin'in erkekler tarafından nasıl istismar edildiğini, evdeki hiyerarşinin en altındaki bir birey olarak nasıl korunmasız ve savunmasız bırakıldığını dramatik bir şekilde gözler önüne serer. Pervin'in tüm karşı koyma çabaları Vedat'ın şiddeti karşısında yetersiz kalır; fiziksel olarak daha güçlü ve evin erkeği olmanın verdiği üstünlükle onu zorlar.

Hikâyenin daha da çarpıcı olan kısmı, ev sahibinin de bu cinsel şiddet zincirine katılmasıdır. Evin babası gece uyanıp tuvalete gitmek için kalktığında, Pervin'in odasında Sedat'ı fark eder. Bu duruma şaşırır ve sinirlenir. Oğlunun böyle bir ilişki içinde olmasından rahatsız olur. Pervin'e öfkeyle yaklaşır neden oğullarını baştan çıkardığını sorar. Pervin'in oğullarını durdurmaya çalıştığını ancak tehdit edildiğini söylemesine rağmen ev sahibi, oğullarını suçlamak yerine hizmetçi kızın onları baştan çıkardığı düşüncesinde ısrar eder. Pervin'i azarlamaya başlar ancak bu öfkenin ardında başka bir gerçek yatar. Ev sahibi de hizmetçi kızını istismar etmeye çalışırken Pervin'in savunmasızlığını fırsat bilerek onu sözde "şefkatle" kendine çekmeye çalışır. Bu taciz, ev sahibinin ahlaki duruşunun ve dindarlığının ne denli yüzeysel olduğunu, kendi çıkarları ve arzuları söz konusu olduğunda değerlerini nasıl hiçe saydığını gösterir. Evin erkeği olarak güç konumunda olması, ona göre her türlü davranışını meşrulaştırır. Kendi ikiyüzlü ahlak anlayışı doğrultusunda şiddetini sürdürür.

Ev sahibi Pervin'in odasından çıkarken karısıyla karşılaşması üzerine ne yapacağını bilemeyerek sinirli bir tavırla Pervin'in çocuklarını baştan çıkarmasından şikâyet eder. Hizmetçi kızın ahlaksız olduğunu öne sürerek onun işine son vermeleri gerektiğini söyler. Burada, hikâyenin tematik olarak vardığı nokta, toplumun ikiyüzlü ahlak anlayışıyla nasıl kendilerini haklı çıkaracak bahaneler bulduklarını ve nasıl şiddeti doğallaştırdıklarını gösterir. Hizmetçi Pervin'in kimsesiz ve korunmasız olması, onun üzerinde cinsel istismarı meşru görmelerine yol açar. Bu aile, toplumsal

statüleri yanında ve ahlak maskeleri altında kendi ahlaksızlıklarını gizlerken toplumun alt sınıfında yer alanları ötekileştirip suçlarlar.

Orhan Kemal'in "El Kapısı" hikâyesi toplumsal cinsiyet ilişkilerinin patriyarkal düzen içinde nasıl yeniden üretildiğini, eril tahakkümün normatif yapılarını ve bu yapıların kadın bedenine yönelik şiddeti nasıl meşrulaştırdığını çarpıcı bir şekilde ortaya serer. Hikâye, hizmetçi Pervin'in yaşadığı cinsel şiddet aracılığıyla hegemonik erkeklik ve kateksis kavramlarının edebî bir düzlemde nasıl somutlaştığını da ifade eder. Connell'in toplumsal cinsiyet teorisi çerçevesinde incelendiğinde ise hikâye, cinsel şiddetin yalnızca bireysel bir patoloji olmadığını, aksine toplumsal normlar ve güç dinamikleriyle nasıl bağlantılı olduğunu anlamak için sağlam bir zemin sunar.

Hizmetçi Pervin, ev sahibi aile yanında "korunmaya muhtaç bir kızcağz" konumundadır. Bir yandan bu koruma kisvesi altında sunulan Pervin, diğer yandan ailenin tüm erkek bireyleri tarafından cinsel istismara uğrayarak sınıfsal konumundan dolayı etkisiz hale getirilmiştir. Yani Pervin'in sınıfsal konumu, onun üzerindeki şiddeti görünmez kılan bir kiske haline gelmiştir. Vedat ve Sedat'ın cinsel saldırıları karşısında Pervin'in direnç göstermesi engellenir. Özellikle oğulların Pervin'e yönelik saldırılarının "ahlaksız hizmetçinin baştan çıkarıcılığı" ile açıklanması, cinsel şiddetin sorumluluğunu tamamen kurbanın üzerine yükler. Serpil Sancar (2009, s. 35, 234), erkek egemen toplumların ahlak söylemlerini, kadınların davranışlarını denetlemek ve onları ikincil bir konuma itmek için kullandığını vurgular. Bu söylemler, aynı zamanda erkeklerin kendi

ahlaksızlıklarını örtbas etmelerine de zemin hazırlar. Bu durum, cinsel şiddetin kültürel kodlar ve ideolojik normlarla nasıl yeniden üretildiğini net bir şekilde gösterir. Hegemonik erkeklik, bu olguyu daha geniş bir çerçevede ele alır. Ev sahibinin şiddeti bir bireysel ahlaki çöküş olarak değil, toplumsal düzeni koruma adına yapılmış bir müdahale gibi sunması, bu hegemonik erkekliğin getirdiği yapısal düzenin devamlılığını sağlayan bir söylem biçimidir.

Connell'in (2019a) kateksis kavramı, cinsel şiddetin fiziksel bir saldırıdan öte toplumsal denetimin bir aracı olduğunu vurgular. "El Kapısı" hikâyesinde, Pervin, yalnızca erkeklerin bireysel arzularının değil, aynı zamanda erkek egemenliğinin kurumsal olarak sürdürülebilirliğinin bir nesnesi hâline gelir. Vedat'ın Pervin'e zorla sahip olması, Pervin'in kendi cinselliği üzerindeki kontrolünün tamamen elinden alınması, onun yalnızca bir birey olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir varlık olarak silinmesine de yol açar.

4.2 "Fare Zehiri": Ekonomik Çaresizlik ve Kadının Cinsel Sömürüsü

Orhan Kemal'in *Fare Zehiri* hikâyesi, kadına yönelik cinsel şiddetin toplumsal ve bireysel düzeyde nasıl inşa edildiğini ele alan bir diğer efektif anlatıdır. Hikâye, toplumsal cinsiyet normlarının ve hegemonik erkeklik kavramının kadınlar üzerindeki tahakkümünü gözler önüne sererken bu tahakkümün ekonomik ve kültürel bağlamlarla nasıl desteklendiğini de ortaya koyar.

Hikâye, bir doktorun iki yıl önce bir eczanede çalışan genç bir kızı hatırlamasıyla başlar. Bu kız, sarı kıvrıkcık saçları, iri ela gözleri ve çekiciliğiyle herkesin ilgisini çeken bir kızdır. Bu çekiciliği, saf ve içten tavırlarıyla birleşerek çevresindekiler üzerinde hem hayranlık hem de farklı arzular uyandırır. Doktor, kıza dair hatıralarını düşünürken onun yalnızca fiziksel güzelliğiyle değil dürüstlüğü, gururlu duruşu ve sorumluluk bilinciyle de dikkat çektiğini hatırlar. Bu kız "baktığı herkesin ama herkesin içinde bir yerlere dokunur, insana onu ele geçirmek, sarmak, okşamak, öpmek, tekrar tekrar öpmek hissi verirdi. Öpmek ama, kötülüğüne değil! Okşamak ama, incitmeden, kırmadan!" (Kemal, 1974b, s. 101). Kızın hayatı, ailesinin geçim yükünü üstlenmek zorunda kalmış bir genç kızın zorluklarıyla doludur. Babası felçlidir, annesi veremlidir. Evleri kötü durumdadır ve dört küçük kardeşi vardır. Ailenin bu zor yaşam şartları içinde kız, tek çalışan kişi olarak ailenin yükü altında ezilir. Ancak bu fedakârlığını kimseye bir zayıflık ya da acınma malzemesi yapmaz. Hatta eczanede çalışırken hak etmediği bir fazla ücreti bile gururla reddeder. Onurlu bir duruş sergileyen bu genç kız, aynı zamanda zeki ve hayat dolu bir insandır. Doktor, kızın ailesinin evinde ziyaret ettiğinde, onun yoksulluk içinde verdiği mücadeleye ve enerjisine hayran kalır. Evdeki sefalet ve nemli duvarların içindeki yaşam, kızın ne kadar zor bir hayat sürdürdüğünün göstergesidir. Ancak o, bu şartlara rağmen enerjisini kaybetmemiştir. Ailesi için koşuşturur, işlerini yapar, kardeşleriyle ilgilenir. Bu durum doktoru daha da etkiler ve kıza karşı duygusal bir bağ hissetmeye başlar. Hikâyenin seyrini değiştiren en önemli olay, kızın maruz kaldığı cinsel şiddettir. Bir gün kız, Taşlıtarla'da dört erkek tarafından kaçırılır ve bir dolmuş içinde cinsel saldırıya uğrar. Bu saldırı, hikâyenin en çarpıcı ve sarsıcı kısımlarını oluşturur. Olayın ardından kız, bu korkunç tecrübeyi kaldıramaz ve bir kutu fare zehri içerek intihar eder.

Hikâyede genç kızın maruz kaldığı cinsel şiddet, hegemonik erkeklik normlarının net bir karşılığı olarak görülür. Kız, çevresindeki erkekler tarafından hem hayranlık hem de arzu nesnesi olarak görüldüğü için erkeklerin onu kontrol etme ve bedeni üzerinden tahakküm kurma isteği, toplumsal normlarla da desteklenmiştir. Hegemonik erkeklik anlayışının sonucu bir kez daha karşımıza çıkar. Hikâyede, saldırganların grup hâlindeki eylemleri, şiddeti yalnızca bireysel bir saldırı olmaktan çıkarıp, erkekliğin kolektif bir güç ve kontrol mekanizmasına dönüştürdüğünü ortaya koyar. Cinsel şiddet, yalnızca bireysel bir eylem değil aynı zamanda toplumsal düzeyde kabul görmüş erkeklik pratiklerinin dışavurumudur.

Hikâyede genç kızın kaçırılması ve cinsel saldırıya uğraması, erkeklerin cinselliği bir kontrol ve güç mekanizması olarak kullanmasına açık bir örnektir. Saldırganlar için bu şiddet, bireysel bir tatmin olmanın ötesinde toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin sürdürülmesine hizmet eden bir eylem işlevi görür. Hikâyede, cinsel şiddetin ardından kızın yaşadığı duygusal yıkım ve intiharı, kateksisin toplumsal boyutunu daha da belirginleştirir. Erkekler, cinselliği kadın bedenini nesneleştirerek ve ona zarar vererek iktidar kurmanın bir yolu hâline getirmiştir. Bu süreçte, genç kız sadece fiziksel bir saldırının değil aynı zamanda toplumsal normlar ve beklentilerle şekillenen bir tahakküm

sisteminin kurbanı olur. Kızın intiharı, toplumsal bağlamda kadının maruz kaldığı yalnızlığın ve çaresizliğin dramatik bir sonucudur.

Hikâye boyunca genç kız, güzelliği ve neşesiyle çevresindekilerin dikkatini çekerken bu özellikleri nedeniyle aynı zamanda sürekli bir tahrik unsuru ile eşitlenmiştir. Bu nedenle de aslında tehdit altında yaşamaktadır. Erkek karakterlerin ona yönelik bakışları, toplumsal cinsiyet rejimindeki kadın bedeninin nesneleştirilmiş rolünü ortaya koyar. Kızın ekonomik olarak bağımsız bir birey olma çabası ve ailesine destek olma sorumluluğu, erkeklerin onun cinselliği üzerindeki kontrol arzusunu körükler. Genç kızın maruz kaldığı şiddet sonrası toplumun tepkisizliği ve adaletin sağlanamaması, toplumsal cinsiyet rejiminin eril tahakkümü nasıl desteklediğinin bir kanıtıdır. Kadına yönelik şiddet, bu rejimde normatif bir hâl alır ve kültürel kodlarla meşrulaştırılır.

SONUÇ

Orhan Kemal'in ele alınan hikâyelerinde kadına yönelik şiddetin farklı türlerinin derinlemesine analiz edildiği bu çalışma, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin edebî eserlerdeki yansımalarını kapsamlı bir şekilde ortaya koymuştur. Yazarın kadın karakterler üzerinden çizdiği bu şiddet portresi, bireysel deneyimlerin ötesine geçerek ataerkil toplum yapısının genel bir eleştirisini sunmaktadır. İncelenen hikâyelerde cinsel, fiziksel ve psikolojik şiddet biçimleri; kültürel normlar, ekonomik bağımlılık ve sembolik düzenin yapı taşlarıyla ilişkilendirilerek detaylandırılmıştır. Çalışmada kullanılan teorik çerçeve, özellikle Pierre Bourdieu'nün "sembolik şiddet", Sylvia Walby'nin "patriyarka" kuramı ve Raewyn Connell'in "hegemonik erkeklik" kavramı, bu şiddetin toplumsal altyapısını anlamaya yönelik güçlü bir zemin sunmuştur.

Orhan Kemal'in hikâyeleri, kadına yönelik şiddeti yalnızca bireysel bir sorun olarak ele almaz; toplumsal ve kültürel dinamiklerin bir ürünü olarak değerlendirir. Bu bağlamda yazarın eserleri, toplumun alt sınıflarında yaşayan kadınların maruz kaldığı şiddetin, ekonomik bağımsızlık eksikliği ve ataerkil normlarla nasıl desteklendiğini göstermektedir. Kadınların kamusal ve özel alanlardaki sınırlı hareket özgürlüğü, ekonomik sömürüye maruz kalmaları ve psikolojik olarak baskı altında tutulmaları, hikâyelerde derin bir gerçeklikle işlenmiştir. Özellikle ataerkil sistemin kadınlar üzerindeki kontrol mekanizmalarını, kadınların bu baskıyı içselleştirmeleri ve sorgulamadan kabul etmeleri üzerinden incelenen hikâyeler, toplumsal cinsiyet rollerine dair keskin bir eleştiri sunmaktadır. Kadına yönelik fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddetin farklı hikâyeler üzerinden analiz edilmesi, bu şiddetin toplumsal normlar, ekonomik bağımlılık ve kültürel baskılarla nasıl iç içe geçtiğini de göstermektedir.

Sonuç olarak günümüzde hala sadece alt kesimin değil her tabakadan kadının karşı karşıya kaldığı şiddetin üç türü, Orhan Kemal'in hikâyeleriyle bir toplumsal sorun olarak görünür hâle gelir. Yazarın gerçekçi üslubu ve derin gözlem gücüyle şekillenen bu hikâyeler, toplumsal eşitsizliklerin ve şiddetin devam eden etkilerine dikkat çekerken aynı zamanda bu yapıları dönüştürmenin gerekliliğini vurgular. Çalışmanın sunduğu analizler, Orhan Kemal'in eserlerinin edebiyat ve toplum arasındaki ilişkiye dair zengin bir perspektif sunduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır. Bu bağlamda, Orhan Kemal'in hikâyeleri hem edebî hem de sosyolojik bir değer

taşımakta ve kadına yönelik şiddetin toplumsal yapılarla ilişkili olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Bezirci, Asım (1984). *Orhan Kemal: Hayatı, Sanat Anlayışı, Hikâyeleri, Romanları, Oyunları, Anıları*. Ankara: Tekin Yayınevi.
- Bilican Gökkaya, Veda (2009). "Türkiye'de şiddetin kadın sağlığına etkileri". *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 10(2), 167-179.
- Bourdieu, Pierre (2015). *Eril tahakküm* (Çev. Bediz Yılmaz). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Connell, Raewyn (2019a). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika* (Çev. Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connell, Raewyn (2019b). *Erkeklikler* (Çev. Nagihan Konukcu). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Demirgöz Bal, Meltem (2016). "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış". *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi* 1(1), 15-28.
- Gülhan, Sinan Tankut (2019). "Toplumsal Mekân ve Düşünümsel bir Kent Sosyolojisinin İnşası: Bourdieucülüğün Mekâna Müdahalesini Sorunsallaştırmak". *İdealkent* 10(26), 83-127. <https://doi.org/10.31198/idealkent.531534>
- Kandiyoti, Deniz (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler* (Çev. Aksu Bora, Feyziye Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç ve Ferhunde Özbay). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kemal, Orhan (1974a). "Delifişek". *Kırmızı Küpeler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kemal, Orhan (1974b). "Fare Zehiri". *Yağmur Yüklü Bulutlar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kemal, Orhan (1975a). "El Kapısı". *Grev*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kemal, Orhan (1975b). "Kırmız Mantolu Kadın". *Grev*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kemal, Orhan (1998). "Sevinç". *Çamaşırcının Kızı*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Kemal, Orhan (2007). "Kitap Satmaya Dair". *Ekmek Kavgası*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Maybek, Semahat Dicle (2009). *Kadına Yönelik Şiddete Ataerkil ve Kültürel Feminist Kuramlar Açısından Yaklaşım: Ankara İli Yenimahalle ilçesi Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Michaud, Yves (1988) *Şiddet* (Çev. Cem Muhtaroglu). Ankara: İletişim Yayınları.
- Özkan, Gizem (2017). "Kadına Yönelik Şiddet - Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme". *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 7(1), 533-564.
- Sancar, Serpil (2009). *Erkeklik: İmkansız iktidar Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- United Nations General Assembly. (20 Aralık 1993). Principles relating to the status of national institutions (The Paris Principles). A/RES/48/134. United Nations. <http://www.un-documents.net/a48r104.htm>. (Erişim tarihi: 25 Kasım 2024).
- Walby, Sylvia (2014). *Patriyarka Kuramı* (Çev. Hülya Osmanagaoglu). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Walker, Lenore E. A. (1989). Psychology and violence against women. *American Psychologist* 44(4), 695-702. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.4.695>

27 MAYIS DARBESİ'NİN TÜRK ROMANINA YANSIMASI

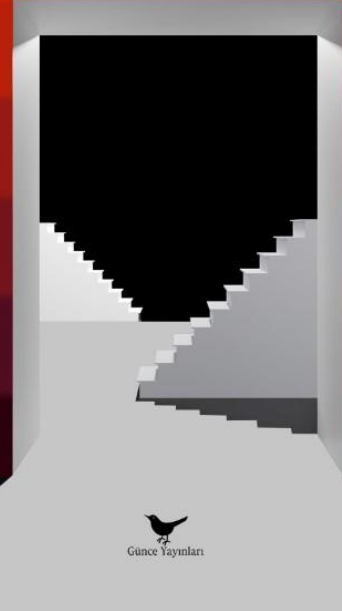
DR. FERHAT ÇETİNKAYA

Günce Yayınları

Türk Romanında Arzunun Görüngüleri

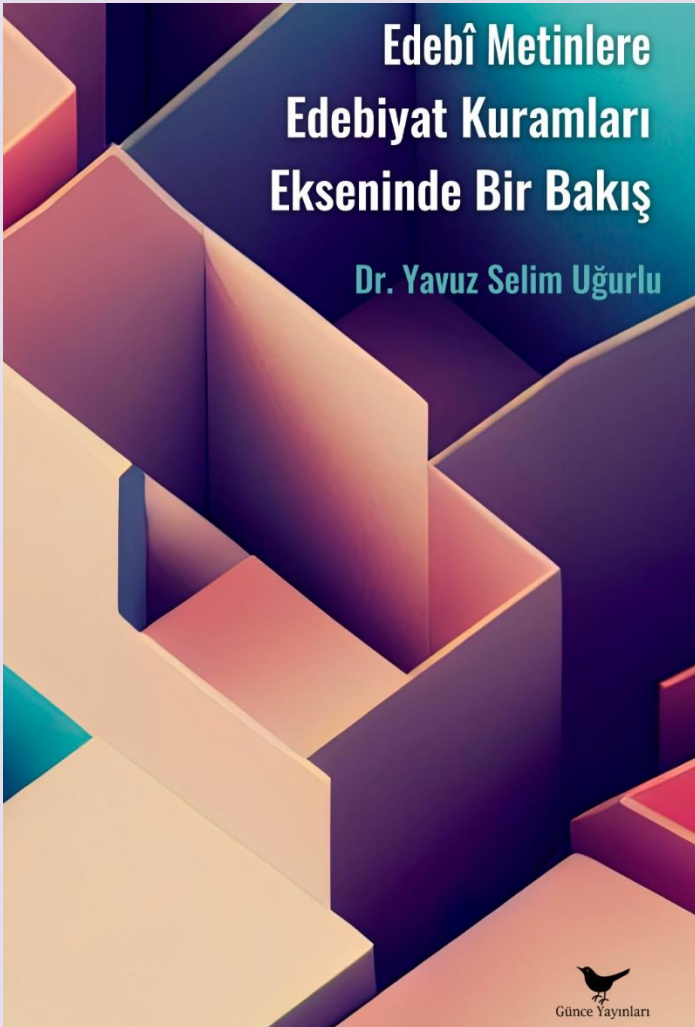
Ömriye Bayrak

Günce Yayınları

Edebî Metinlere Edebiyat Kuramları Ekseninde Bir Bakış

Dr. Yavuz Selim Uğurlu

Günce Yayınları

Ertuğrul Gazi Derhem

Türk Romanında Narsisizm

Günce Yayınları